

ZORUNLU KARAYOLU TAŞIMACILIK MALİ SORUMLULUK SİGORTASI

ÇELİK AHMET ÇELİK

I- TANIM

Yolcular için, yeni bir güvence türü olarak 10.07.2003 gün 4925 sayılı Karayolu Taşıma Kanunu ile uygulamaya konulan Zorunlu Karayolu Taşımacılık Mali Sorumluluk Sigortası, “taşıtın kalkış noktasından varış noktasına kadar geçecek süre içinde, mola ve duraklamalar dahil, meydana gelecek bir kaza sonucu **yolcunun** ölümü, yaralanması ya da eşyanın zarara uğramasından dolayı” uğrayacağı “maddi” zararları poliçedeki miktarla sınırlı olarak güvence altına almaktadır.

Bu yeni sigorta ile birlikte, taşımacıların, **yolcular için** yaptırmak zorunda oldukları sigorta türü ikiye çıkmakta; bunlardan ilki olan Koltuk Sigortası “can” zararlarını karşılamakta iken, Taşımacılık Sigortası “mal” zararlarını ve “kazanç kayıplarını” karşılamaktadır. İlki bir “kaza” sigortası, ikincisi bir “zarar” sigortasıdır. İlkinde doğrudan “yolcular” sigortalanmakta iken, ikincisinde “taşımacılar” kendi sorumluluklarını sigorta ettirmekte ve sigortacı, taşımacıların yolculara karşı (mal) sorumluluğunu (poliçedeki tutarla sınırlı olarak) üzerine almaktadır.

II-YASAL DÜZENLEME

1- Yasa

4925 sayılı Karayolu Taşıma Kanunu’nun “Sorumluluk ve Sigorta” başlıklı bölümü 17.maddesinde: “Şehirlerarası ve Uluslararası yolcu taşımacıları, duraklamalar dahil olmak üzere kalkış noktasından, varış noktasına kadar geçecek süre içinde meydana gelecek bir kaza nedeniyle yolcunun ölümü, yaralanması ya da eşyanın zarara uğramasından dolayı sorumludurlar” açıklaması yapıldıktan sonra, 18.maddesinde: “Taşımacılar, yolcuya gelebilecek bedeni zararlar için bu Kanunun 17 nci maddesinden doğan sorumluluklarını sigorta ettirmek zorundadırlar” denilmiştir.

2- Yönetmelik

4925 sayılı Yasa gereği yürürlüğe konulan Yönetmeliğin 63.maddesinde de: “Yolcu taşımacıları, duraklamalar dahil olmak üzere yolcunun kalkış noktasından varış noktasına kadar olan seyahat süresince meydana gelecek bir kaza nedeniyle yolcunun ölümü, yaralanması ya da eşyasının zarara uğramasından dolayı sorumlu” oldukları yinlendikten sonra,

64.maddesinde: “Yetki belgesi sahipleri, yolcuya gelebilecek bedenî zararlar için bu Yönetmeliğin 63 üncü maddesinden doğan sorumluluklarını sigorta ettirmek zorundadırlar. Yolcu taşımacılarında, Kanunun 18’inci maddesinde tanımlanan Zorunlu Karayolu Taşımacılık Mali Sorumluluk Sigortası ile yürürlükte olan Karayolu Yolcu Taşımacılığı Zorunlu Koltuk Ferdi Kaza Sigortası’nın yaptırılması zorunludur” ve 66.maddesinde: "Zorunlu Karayolu Taşımacılık Mali Sorumluluk Sigortası" yaptırmayan yetki belgesi sahipleri yolcu taşımacılığı yapamaz ve bunların taşıt belgesinde kayıtlı taşıtlarının trafiğe çıkışına izin verilmez” denilmiştir.

3- Genel Şartlar

Zorunlu Karayolu Taşımacılık Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları A.1 maddesinde: “Bu sigorta ile sigortacı, poliçede belirtilen motorlu taşıtta seyahat eden **yolcuların**, duraklamalar da dahil olmak üzere, kalkış noktasından varış noktasına kadar geçecek süre içinde meydana gelecek bir kaza sonucu bedeni zarara uğraması halinde, sigortalının 10/07/2003 tarih ve 4925 sayılı Karayolu Taşıma Kanunundan doğan sorumluluğunu, poliçede yazılı sigorta tutarlarına kadar temin eder” denilmiştir.

III-ÖZELLİKLERİ

1- Taşıma Sigortası, bir **sorumluluk sigortası** türü olup, bununla sigortacı, sigorta ettirenin (taşımacının) **yolculara** karşı sorumluluğunu poliçedeki miktarla sınırlı olarak üzerine almaktadır. Bir sorumluluk sigortası olduğu içindir ki, taşımacının ve eylemlerinden sorumlu olduğu sürücü ve yardımcılarının bir **kusuru yoksa**, Taşıma Sigortası'ndan **tazminat ödenmez**.

2- 4925 sayılı Karayolu Taşıma Kanunu'nun 18/2.maddesine, Türk Ticaret Kanunu'nun 806/2.maddesine ve 2918 sayılı KTK'nun 86/1.maddesine göre **“Taşımacı, kendisinin veya eylemlerinden sorumlu tutulduğu kişilerin kusuru bulunmaksızın ve araçtaki bir bozukluk kazayı etkilemiş olmaksızın, kazanın bir mücbir sebepten veya hak sahibinin veya bir üçüncü kişinin ağır kusurundan ileri geldiğini ispat ederse sorumluluktan kurtulur.”** Yasalardaki bu hükümlere göre, taşımacının sorumluluktan kurtulabildiği durumlarda, onun yolculara karşı sorumluluğunu üstlenmiş olan sigortacı da sorumluluktan kurtulmuş olacaktır:

- a) Kazanın oluşunda taşımacının ve eylemlerinden sorumlu tutulduğu sürücü ve yardımcılarının bir kusurları yoksa;
- b) Kazanın nedeni önlenmesi olanaksız bir doğa olayı (mücbir sebep) ise;
- c) Kazanın oluşunda üçüncü kişi tam kusurlu olup, taşımacının sorumluluğu yönünden “nedensellik bağı” kesilmişse;
- d) Kaza, yolcunun kasıtlı davranışı veya kasıt derecesinde ağır kusuru yüzünden meydana gelmişse;

Ve bütün bu etkenler kanıtlanabiliyorsa, taşımacıdan tazminat istenemeyeceğinden, Taşıma Sigortası'ndan da bir tazminat alınamayacaktır.

3- Ödenecek tazminat türü yönünden “meblâğ sigortası-zarar sigortası” ayrımında bir **“zarar sigortası”**dır. Ölümelerde poliçe tutarının tamamı değil, destekten yoksun kalanların hesaplanacak “zarar” tutarı kadar tazminat alınabilir. Kalıcı sakatlıklarda ise, tazminat alabilmek için sakatlık oranı yeterli olmayıp, ayrıca maddi bir zarar (iş gücü kaybı, kazanç kaybı) bulunmalıdır.

4- Sigorta ettirilen çıkarlar (sağladığı yararlar) yönünden “mal sigortası-can sigortası” ayrımında bir **“mal sigortası”** türüdür.

5- Sorumluluk sigortalarında, kural olarak, üçüncü kişiler korunmuş iken, örneğin Trafik Sigortası, işletenin üçüncü kişilere verdiği zararları karşılamak için yapılmakta iken, Taşıma Sigortası yalnızca taşımacının taşıdığı **“yolculara”** karşı maddi sorumluluğunu karşılamak için yapılmaktadır. Daha açık bir deyişle, bu sigorta türünden (yolcu olmayan) üçüncü kişiler yararlanamaz. Yararlanacak olanlar yalnızca, kaza sırasında taşıtta **“yolcu”** olarak bulunan kişiler veya onların haksahipleridir.

6- Taşıma Sigortası, yalnızca trafik kazalarında uğranılan zararları değil, yolculuğun başlangıcından bitişine kadar, araç içinde veya dışında, mola ve duraklamalar dahil **“her türlü kazalara karşı”** yolcuların maddi zararlarını karşılamak için yapılır. Oysa, 2918 sayılı KTK'na göre yapılması zorunlu Trafik Sigortası yalnızca “trafik kazaları” içindir.

7- Yolcular için yaptırılması zorunlu iki sigorta türü olarak Taşıma Sigortası ile Koltuk Sigortası'nın karşılaştırılması:

- a) Koltuk Sigortasında “sigortalılar” yolcular ve taşıt personeli iken, Taşıma Sigortasında sigortalı **“taşımacı”**dır.

b) Koltuk Sigortasında yolcularla birlikte sürücü ve öteki görevlilerin de “can” zararları güvence altına alınmış iken, Taşıma Sigortasından sürücü ve personel yararlanamaz. Bu sigorta yalnızca “**biletli yolcular**” içindir.

c) Koltuk Sigortasında taşımacının, sürücünün ve yardımcı kişilerin **bir kusurları bulunmasa bile**, sigorta poliçesindeki güvence tutarı ödenir iken, Taşıma Sigortasında taşımacı, sürücü ve yardımcı kişiler **kusursuz iseler**, tazminat ödenmez.

d) Koltuk Sigortasında yolcu ölmüşse, “**mirasçılar**” poliçe tutarının tamamını alırlar; mirasçı olmayanlar bu sigorta türünden yararlanamazlar. Buna karşılık Taşıma Sigortasından yalnızca “**destekten yoksun kalanlar**” yararlanabilirler. Alacakları tazminat, poliçe tutarının tamamı değil, bir takım kural ve ölçülere göre hesaplanacak olan “destekten yoksunluk-**zarar tutarı**”dır.

e) Koltuk Sigortasından alınan sigorta bedeli, ayrıca taşımacıdan ve sorumluluk sigortalarından dava yoluyla veya doğrudan istenebilecek tazminat tutarlarından indirilmez iken, Taşıma Sigortasından alınan tazminat tutarı, açılan bir davada hesaplanacak tazminat (zarar) tutarından indirilir. Üstelik Taşıma Sigortasından tazminat alınması ile dava açılması arasında yıl farkı varsa, sigorta bedeli “güncellenerek” indirilir.

f) Koltuk Sigortasından tazminat alabilmek için, ölümlerde, mirasçılık belgesi yeterli iken, Taşıma Sigortasında ölen yolcunun “desteğinden yoksun kalındığının” kanıtlanması gerekmektedir. Kalıcı sakatlıklarda da sakatlık raporu yeterli olmayıp, ayrıca işgücü kaybı veya kazanç kaybı kanıtlanmalıdır.

g) Koltuk Sigortası bir can sigortası türü olduğundan, ölüm veya yaralanma nedeniyle sigorta bedelini ödeyen **sigortacının**, zarardan sorumlu olanlara (tedavi giderleri dışında) **dönme (rücu) hakkı yoktur**. Taşıma Sigortasında ise, tazminatı ödeyen sigortacı, kaza sorumlularına karşı dönme (rücu) davası açabilir.

IV-SİGORTANIN KAPSAMI

1- Yararlanacak kişiler (yolcular)

4925 sayılı Karayolu Taşıma Kanunu’nun 17 ve 18’inci ve buna bağlı Yönetmeliğin 63 ve 64’üncü maddelerinde Zorunlu Karayolu Taşımacılık Mali Sorumluluk Sigortası’nın (kısaca Taşıma Sigortası’nın), taşımacının **yolculara karşı** sorumluluğunu karşılamak için yapılacağı açıklanmasına; başka bir deyişle, bu sigorta türünde, sigortacı, “**taşımacının yolculara karşı sorumluluğunu**” üstlenmiş bulunmasına göre, bu sigorta türünden yararlanacak kişiler yalnızca “**yolcular**”dır.

19.01.2004 tarihinde yürürlüğe konulan sigorta Genel Şartları A.1 maddesinde de:

“Bu sigorta ile sigortacı, poliçede belirtilen motorlu taşıtta seyahat eden **yolcuların**, duraklamalar da dahil olmak üzere, kalkış noktasından varış noktasına kadar geçecek süre içinde meydana gelecek bir kaza sonucu bedeni zarara uğraması halinde, sigortalının 10/07/2003 tarih ve 4925 sayılı Karayolu Taşıma Kanunundan doğan sorumluluğunu, poliçede yazılı sigorta tutarlarına kadar temin eder” denilerek, bu sigortanın yalnızca “**yolcular için**” yapıldığı bir kez daha açıklanmıştır.

Taşıma Sigortasından yararlanacak “**yolcular**” kimlerdir?

Genel bir tanımlamayla, **yolcu, ücret ödeyerek taşıta binen kişidir**. 4925 sayılı Karayolu Taşıma Kanunu’nun 6.maddesinde “Yolcu taşımaları biletsiz ve taşıma sözleşmesiz yapılamaz” denilmiş ve Taşıma Sigortası Genel Şartlar A.2 maddesinde yolcu “biletli kişiler” olarak tanımlanmış ise de, bilindiği üzere, yolcu sayılmak için bilet koşul değildir. Çünkü “taşıma sözleşmesi” şekle bağlı olmayıp, bilet yalnızca kanıtlamada kolaylık sağlayan

bir belgedir.¹ Yolcuya bilet verilmemişse veya bilet kaybolmuşsa yada taşıma ücreti “elden” alınmışsa, (örneğin yolculuk sırasında sürücü veya öteki görevlilerden biri ara duraklardan yolcu almışlarsa), bu gibi durumlarda kaza sırasında otobüste “yolcu” olarak bulunduğu her biçimde kanıtlanabilir, özellikle tanık dinletilebilir.

Biletli veya biletsiz “**ücret ödeme**” koşulunu yerine getirdiğini kanıtlayan yolcu veya haksahipleri, Taşıma Sigortasından yararlanacaklardır. Yolcu sayılmak için “ücret” ödemiş olmak koşul ise de, bu konuda üç ayırık durum vardır:

Birincisi, “**kucakta taşınan çocuklar**” ayrıca ücret ödenmemesine karşın “yolcu” sayılırlar ve Taşıma Sigortası’ndan yararlanırlar. Bunların yolcu sayılacakları Yargıtay kararlarıyla kabul edildiği gibi, Karayolu Taşıma Yönetmeliği’nin 48. maddesine 19.11.2006 tarihinde yapılan değişiklikle (h) bendi eklenerek: “**6 yaşın altında olan çocuklar yolcu bileti düzenlenmeksizin kucakta seyahat edebilirler**” denilmiştir.

İkinci ayırık durum, Karayolu Taşıma Yönetmeliği’nin 48.maddesi (e) bendinde yer almış olup, buna göre “**Taşımacı, her seferde bir yolcuyla bilet keserek ücretsiz taşıyabilir.**” Bu bir “hatır taşıması” olsa da, taşımacının sorumluluğunu üzerine almış olan sigortacı, Yönetmelikteki hüküm gereği, her seferde “**bir ücretsiz yolcu**”nun sigorta koruması altında olduğunu kabul etmek zorundadır.

Üçüncü ayırık durum, Yönetmeliğin gene 48.maddesi (e) bendinde “**Taşımacı, her seferde bir yolcu ile bu seyahatte görevli olmayan en fazla iki personelini bilet keserek ücretsiz taşıyabilir**” denilmesine göre, görevli olmayan iki personelin “yolcu” sayılmasıdır. Bu hüküm gereği, sigortacı, “**görevli olmayan en fazla iki personel**” sigorta koruması altında kabul etmek zorundadır.

Yukardan beri yaptığımız açıklamalara göre, Taşıma Sigortasından yararlanacak ve “**yolcu**” olarak nitelenecek kişileri şöyle sıralayabiliriz:

- Biletli veya biletsiz ücret ödeyerek taşıta binen kişiler
- Kucakta taşınan çocuklar (Yönetmelik m.48/h)
- Her seferde bilet kesilerek ücretsiz taşınan bir yolcu (Yönetmelik m.48/e)
- Her seferde görevli olmayan en fazla iki personel (Yönetmelik m.48/e)

2- Yer ve zaman yönünden sigorta kapsamı

4925 sayılı Karayolu Taşıma Kanunu’nun 17.maddesinde ve Karayolu Taşıma Yönetmeliği’nin 63.maddesinde: “**Yolcu taşımacıları, duraklamalar dahil olmak üzere yolcunun kalkış noktasından, varış noktasına kadar geçecek seyahat süresi içinde meydana gelecek bir kaza nedeniyle yolcunun ölümü, yaralanması ya da eşyasının zarara uğramasından dolayı sorumludurlar**” denilmesine ve bu iki yasal düzenlemeye koşut olarak Taşıma Sigortası Genel Şartları A.1 maddesinde de “**Bu sigorta ile sigortacı, poliçede belirtilen motorlu taşıta seyahat eden yolcuların, duraklamalar da dahil olmak üzere, kalkış noktasından varış noktasına kadar geçecek süre içinde meydana gelecek bir kaza sonucu bedeni zarara uğraması halinde, sigortalının 10/07/2003 tarih ve 4925 sayılı Karayolu Taşıma Kanunundan doğan sorumluluğunu, poliçede yazılı sigorta tutarlarına kadar temin eder**” açıklaması yapılmış bulunmasına göre, Taşıma Sigortası’nın yer ve zaman bakımından güvence kapsamını, “taşımacının yer ve zaman bakımından sorumluluğu”na koşut olarak şöyle bölümlendirebiliriz:

¹ 11. HD.13.11.1980, 4423-5256 sayılı kararına göre “Yasalarımızda, taşıma sözleşmesinin geçerliği açısından her hangi bir biçime bağlılık koşulu öngörülmemiş değildir. Yolcu bileti, taşıma sözleşmesinin varlığı konusunda önemli bir kanıttır. G.Eriş, age., sf. 32, no: (30) – Ayrıca 11.HD.19.02.1981 gün 313-672 sayılı, 08.12.1994 gün 5411-9435 sayılı, 06.07.1995 gün 3568-5751 sayılı, 29.02.1996 gün 8276-1215 sayılı kararları.

a) Yolcu, biletini alıp terminale girdikten sonra taşımacının sorumluluğu başlayacak olmasına göre, tam bu sırada Taşıma Sigortası'nın güvencesi altına girilmiş olacaktır.

b) Taşımacının sorumluluğu, yolcunun taşıta bindiği yerden başlayıp, gideceği yerde taşıttan güvenli bir biçimde inmesine kadar süreceğine göre, otobüsün kalkış yerindeki terminalde bekleme sırasında ve varış yerindeki terminalde iniş ve terminalden ayrılış sırasında, terminal dışındaki ara duraklarda, yolcu indirme ve bindirme yerlerinde yolcunun uğrayacağı zararlar sorumluluk kapsamında ve Taşıma Sigortasının güvencesi altında olacaktır.

c) Yolculuk boyunca duraklamalar, uğrak ve mola yerleri de taşımacının sorumluluğu kapsamında olmasına göre, belirtilen yerlerde doğacak zararlar Taşıma Sigortasından karşılanacaktır. Örneğin, yemek yenilen lokantada, yolculuğa ara verildiği dinlenme yerlerinde yolcunun başına gelebilecek her türlü kazalar da Taşıma Sigortası güvence kapsamında olacaktır.

d) Somut örneklerle açıklamak gerekirse, örneğin, yolculuk sırasında dışardan otobüse atılan bir taş sonucu yolcunun yaralanması veya otobüsün herhangi bir yerde durduğu sırada aşağıya inen yolcunun karşıdan gelen bir aracın çarpması sonucu ölmesi veya yaralanması gibi olaylarda taşımacı sorumlu olacağından, zarar gören yolcu Taşıma Sigortasından yararlanabilecektir.²

3- Zararı doğuran olaylar yönünden sigorta kapsamı

Kaza tanımı: Taşıma Sigortası Genel Şartları A.2 maddesine göre, kaza, “karayolu üzerinde hareket halinde olan bir veya birden fazla aracın karıştığı, ölüm, yaralanma ve maddi zararlar sonuçlanmış olaylar veya duraklamalar da dahil olmak üzere 4925 sayılı Kanuna göre taşımacının sorumluluğunu doğuran ve zarara neden olan olaylar”dır.

Genel Şartlar'daki bu tanıma göre Taşıma Sigortası kapsamına giren kazaları ve zararı doğuran olayları iki bölüme ayırabiliriz:

a) Trafik kazaları:

Karayolu üzerinde hareket halinde olan bir veya birden fazla aracın karıştığı trafik kazaları sonucu yolcunun ölümü, yaralanması ve maddi zarara uğraması durumları Taşıma Sigortası kapsamında yer alan ve tazminat ödemeyi gerektiren olaylardır.

b) Araç dışında ve yolculuk sırasında yolcunun uğradığı zararlar:

Taşımacı, Yasa, Yönetmelik ve Genel Şartlardaki hükümlere göre, “taşıttın kalkış noktasından varış noktasına kadar geçecek süre içinde, mola ve duraklamalar dahil, meydana gelecek bir kaza sonucu **yolcunun** ölümü, yaralanması ya da eşyanın zarara uğramasından dolayı sorumlu” olacağına göre, şu gibi olaylar Taşıma Sigortası kapsamında olmak gerekir. Örneğin:

aa)Otobüs dışında, mola ve duraklama yerlerinde taşımacının yolcuyu gözetip kollama ve tehlikelerden koruma yükümlülüğünü gerektiği gibi yerine getirmemesi nedeniyle uğranılan zararlar;

bb)Yolculuk sırasında yemek yemek, dinlenmek, gereksinimleri gidermek için durulan (taşımacının seçtiği ve durmayı yeğlediği) lokanta, benzin istasyonu, dinlenme tesisleri gibi yerlerde, yolcunun uğradığı zararlar;

cc)Terminallerde, bekleme ve duraklama yerlerinde gerekli sağlık ve güvenlik koşulları oluşturulmaması nedeniyle yolcunun üşmesi, hastalanması, herhangi bir biçimde zarara uğraması durumları da Taşıma Sigortası kapsamında olmak gerekir.

² 11.HD.23.1.1995, 6437-361 (G. Eriş, Kara Taşıma Hukuku,sf.668, no:130)

4- Taşıtlar yönünden sigorta kapsamı

Genel Şartlar A.6 maddesine, Yönetmeliğin 11. ve 64.maddelerine göre, Zorunlu Karayolu Taşımacılık Mali Sorumluluk Sigortası yapılması gereken taşıtlar şunlardır:

- Şehirlerarası yolcu taşımacılığı yapan otomobiller,
- Şehirlerarası yolcu taşımacılığı yapan (koltuk sayısı 8-14) minibüsler,
- Şehirlerarası yolcu taşımacılığı yapan (koltuk sayısı 15-25) otobüsler,
- Şehirlerarası yolcu taşımacılığı yapan (koltuk sayısı 26 ve daha fazla) otobüsler,

5- Sigortadan yararlanacak yolcu sayısı

- Otomobillerde (7) yolcu,
- 8-14 koltuk sayısı olan minibüslerde (14) yolcu,
- 15-25 koltuk sayılı olan otobüslerde (25) yolcu,
- 26 ve daha fazla koltuk sayısı olan otobüslerde (50) yolcu.

V- TAŞIMA SİGORTASINDA GÜVENCE (TAZMİNAT) TÜRLERİ

A) ÖLÜMLERDE

1- Destekten yoksun kalma tazminatı

Genel Şartlar A.3.1 maddesine göre, yolcunun kaza sırasında ölmesi veya kazanın etkisinin iki yıl içinde ölüme neden olması durumunda, **ölenin desteğinden yoksun kalanlar** tazminat isteyebilirler. Daha önce de belirttiğimiz gibi:

a) Taşıma Sigortası bir zarar sigortası olduğundan, ölenin yakınlarının tazminat alabilmeleri için “**destekten yoksun kaldıklarını**” kanıtlamaları ve bir “**zarar**” hesabı yapılması gerekmektedir.

b) Koltuk Sigortası'ndan ölüm tazminatı alan mirasçılar, ayrıca **destekten yoksun kalmış değillerse**, Taşıma Sigortası'ndan yararlanamazlar. Mirasçı olup da aynı zamanda **destekten yoksun** kalmış olan kişinin, Taşıma Sigortasından veya kaza sorumlularından aldığı tazminat tutarından, Koltuk Sigortası'ndan aldığı ölüm tazminatı **indirilmez**.

c) Buna karşılık, Taşıma Sigortası'ndan alınan **destek tazminatı** tutarı, taşımacıya veya öteki kaza sorumlularına karşı açılan bir davada, hesaplanacak destekten yoksun kalma tazminatından **indirilir**. Çünkü, Taşıma Sigortasında sigortacı, poliçe tutarıyla sınırlı olarak taşımacının sorumluluğunu üzerine almıştır.

d) Ölen yolcunun **desteğinden yoksun kalanların** öncelikle Taşıma Sigortası'na başvurmaları gerekir. Taşıma Sigortası limiti yeterli olmazsa; başka bir deyişle, Taşıma Sigorta'sından alınan tazminat tutarı, hesaplanan destekten yoksun kalma tazminatını tam karşılamazsa, artan miktar için (aynı zamanda motorlu araç işleteni olan taşımacının 2918 sayılı KTK'nun ilgili hükümleri gereği yaptırmak zorunda olduğu) Trafik Sigortası'na başvurulabilir. O da yetmezse ve taşımacı ayrıca İsteğe Bağlı Sorumluluk Sigortası yaptırmışsa, üçüncü sırada bu sigorta türünden (artan miktar için) tazminat alınabilir. Bütün bu sigorta kollarından alınan destek tazminatı tutarları, taşımacıya veya üçüncü kişilere karşı açılan davada hesaplanan destek tazminatı tutarından indirilir.

e) Taşıma Sigortası'ndan veya öteki sorumluluk sigortalarından tazminat alındıktan uzun bir süre sonra, taşımacıya ve öteki sorumlulara karşı dava açılırsa, Taşıma Sigortası'ndan ve öteki sorumluluk sigortalarından alınan tazminat tutarları “güncellenerek” hükme esas tutulacak tazminat tutarından indirilir.

2- Destekten yoksun kalma tazminatının hesaplanmasında önemli olan, formüller değil, hukuksal değerlendirmedir.

Sigorta şirketleri bu konuda çoğu kez yanlış işlem yapmakta, destek tazminatının hesaplanmasında, Yargıtay'ın ilke kararlarını ve mahkemelerin uygulamasını gözardı etmektedirler. Oysa, tazminat hesabı yalnızca bir formül uygulaması ve matematik işlemi değildir. Asıl olan hukuksal değerlendirmedir. Bu konu çok geniş olduğundan, aşağıda kısaca bilinmesi gerekli bazı hususları açıklamakla ve bazı uyarılarda bulunmakla yetineceğiz:

a) Yargıtay'ın yerleşik kararlarına göre, yalnız para vererek değil, yardım ve hizmet ederek de destek olunabileceğinden, bu tür destekliğin en azından asgari ücretler ölçü alınarak hesaplanması gerekir.³ Örneğin aynı çatı altında yaşayan aile bireylerinin ve özellikle eşlerin birbirlerine yardım ve hizmet ederek desteklikleri bu türdendir.⁴

b) Ev kadınının ayrı bir işi ve kazancı bulunmasa da, kendi ev hizmetlerini yaparak aile bireylerine bu yoldan destekliği, başlı başına bir tazminat konusudur.⁵ Yargıtay'ın yerleşik kararlarına göre, ev hizmetleri yaşam boyu yapılır. Bu nedenle, ev kadını ölmüşse, ev hizmetleri dolayısıyla desteğinden yoksun kalanların tazminatının hesaplanmasında ölen kadının yaşam süresi esas alınır.⁶

c) Küçük çocuklar anne ve babalarının “varsayımsal” desteği kabul edilirler. İlerde çalışma yaşamına atıldıklarında kazançlarından bir bölümünü, bakıp gözetmekle ve her biçimde yardımlarına koşmakla yükümlü olacakları anne ve babalarına ayıracakları varsayımlı ve bu gerekçeyle bir destek tazminatı hesabı yapılır.

³ **Yardım ve hizmet ederek destek olunabileceğine ilişkin** Yargıtay kararlarından örnekler: Desteğin yardımının yalnız parasal nitelikte olmasında zorunluk yoktur. Çünkü ölenin “hizmet edebilme” güç ve yeteneği de para ile ifadesi mümkün olan bir mali imkan teşkil eder. (4.HD. 20.03.1986, 1585-2553, YKD.1986/7-959) - Desteğin yardımının yalnızca parasal nitelikte bulunması zorunlu değildir. Eylemli ve düzenli olarak yapılan hizmet edimleri de bir kimsenin destek sayılması için yeterlidir. (15.HD.26.12.1975, 4177-5185, YKD.1976/7-2029) - Yalnızca maddi yardım değil, aynı zamanda hizmet etmek suretiyle de destek olunabilir. Yardımların, mutlaka para veya eşya vererek değil, hizmet etmek suretiyle gerçekleştirilebileceği gözetilmelidir. (4.HD. 02.12.1988, 6744-10354, Yasa H.D. 1989/1-79,no:33) - Ölen annenin, torununa bakması yoluyla yaptığı hizmet edimleri destek sayılmasını gerektirir. (15.HD. 02.07.1975, 2313-3366, YKD.1976/9-1346) - Küçük çocuğuna, kaza sonucunda ölen annesinin baktığını ve ölüm sebebiyle destek kaybına uğradığını ileri süren evladın tazminat talebi kabul edilmelidir. (4.HD. 18.04.2000, 1691-3562, İBD. 2001/2-580)

⁴ Yargıtay 15.HD.26.12.1975 gün 4177-5185 sayılı kararında: “Desteğin yardımının yalnızca parasal nitelikte bulunması zorunlu değildir. Eylemli ve düzenli olarak yapılan **hizmet edimleri** de bir kimsenin destek sayılması için yeterlidir” denilmesine ve Yargıtay'ın bir çok kararlarında ev kadınlarının ev hizmetleriyle kocalarına destekliği kabul edilmesine göre, emeklilik çağındaki yaşlı erkeklerin de ev hizmetlerine bedensel katkıları olduğu kabul edilip maddi destek hesabında bu husus gözetilmelidir. Böyle bir kabul, yeni Medeni Kanun 186/3 ve 196/2 maddelerine de uygun olacaktır. (Yargıtay 15.HD. kararı için bkz: YKD.1976/7-1029)

⁵ **Ev kadınlarının ev hizmetlerini yaparak destek olacaklarına ilişkin** karar örnekleri: Hiçbir işte çalışmasa bile ev kadını aileye destek sağlar. (4. HD. 22.09.1987, 5458-6726) - Yalnız ev işlerini gören kadın da kocasının desteği sayılır. (4. HD. 13.04.1976, 3029-3914) - Ev hizmetlerini yapan kadının ölümü halinde koca, bu hizmetlerden yoksun kaldığından tazminat isteme hakkı vardır. (4. HD. 03.10.1966, 4939-8581) - Ölen kadının kendi ev hizmetlerini yaparak sağlayacağı desteğin belirlenmesi ve sonucuna göre uygun bir karar verilmesi gerekir. (19. HD. 31.05.1995, 9854-4744) - Ev kadını olan destek, ev hizmetleriyle de diğer aile bireylerinin yaşamını kolaylaştıracağından ve onlara katkı yapacağından, bundan yoksun kalan hak sahiplerinin tazminat isteme hakları vardır. (4. HD. 14.05.1998, 323-3373)

⁶ **Ev hizmetlerinin yaşam boyu yapılacağına ilişkin** karar örnekleri: Ev kadınının çalışma gücündeki kaybın yaşam süresince devam edeceğinin kabulü gerekir. (19. HD. 14.10.1993, 7605-6582) - Trafik kazasında yaralanan ev kadınının ölüm tarihine kadar çalışacağı kabul edilerek tazminat hesaplanmalıdır. (11. HD. 27.06.1996, 3356-4735) - Davacının emeklilik yaşından başlayarak yaşam süresi sonuna kadar geçecek pasif dönem içinde “ev kadını” olarak yaşamını sürdüreceği ve sakatlığı oranında fazla güç harcayacağı kabul edilerek asgari ücret baz alınmak suretiyle pasif dönem zararının uzman bilirkişiye hesaplatılması gerekir. (19. HD. 03.10.1995, 1076-7783)

d) Destek tazminatı hesabında, öleden kalan malvarlığı (miras) ve başkaca sabit gelirler bir yana bırakılarak, onun bedensel ve düşünsel destekliği esas alınmak gerekir. Bir mesleği ve kazancı varsa, bu kazançlara göre; bir kazancı yoksa yardım ve hizmetin parasal ölçüsü üzerinden tazminat hesaplanır. Örneğin, öleden kalan bir anonim veya limited şirketin maddi varlıkları ve kâr payları ya da bir çiftliğin gelirleri bir yana bırakılarak, ölenin bu şirketlere (beden ve beyin gücüyle) katkısı, destekten yoksun kalma tazminatının ölçüsü olur.⁷

3- Cenaze (defin) giderleri

Taşıma Sigortası'ndan (destek tazminatı dışında) ayrıca **cenaze (defin) giderleri** istenebilir mi?

Genel Şartlar A.3.1 maddesinde yalnızca “destekten yoksun kalma” tazminatından söz edilmiş olmasına bakılarak, Taşıma Sigortası'ndan cenaze gideri ödenmeyeceği sonucu çıkarılabilir ise de, bunun doğru olmayacağı kanısındayız. Çünkü, Genel Şartlar, Yasalara aykırı hükümler içeremez ve gene Genel Şartlar B.7 maddesi 1.fıkrasında belirtildiği gibi “Sigorta sözleşmesinden veya sigorta sözleşmesine ilişkin kanun hükümlerinden doğan ve tazminat yükümlüğünün kaldırılması veya miktarının azaltılması sonucunu doğuran haller zarar görene karşı ileri sürülemez.”

Sorumluluğun kaldırılmasına ve hafifletilmesine ilişkin şartların hükümsüzlüğü Türk Ticaret Kanunu'nun 766'ncı, Karayolu Taşıma Kanunu'nun 20'nci, Karayolları Trafik Kanunu'nun 111/1. maddelerinde yer almış olup; Türk Ticaret Kanunu'nun 766.maddesinde ayrıca “bu kayıt ve şartların umumi şartnamelere ve tarifelere konulması halinde de bunların hükümsüz olduğu” açıklanarak sigorta Genel Şartları'na yollamada bulunulmuştur.⁸

Yukarda belirtilen Yasalardaki “sorumluluğun kaldırılması ve hafifletilmesi yasağı”na ilişkin hükümler gereği, Borçlar Kanunu'nun 45/1.maddesi uyarınca **cenaze ve defin giderleri** (Genel Şartlar'da yer almamasına karşın) Taşıma Sigortasından istenebilecektir. Vardığımız sonuç budur.

Yargıtay'ın da aynı görüşte olduğunu söyleyebiliriz. Yeni bir sigorta türü olduğu ve kısa bir süre önce yürürlüğe konulduğu için Taşıma Sigortasıyla ilgili karar örnekleri henüz oluşmamış ise de, aynı biçimde bir sorumluluk sigortası olan Trafik Sigortasına ilişkin karar

⁷ Bu konuda Yargıtay kararlarından örnekler: “Destegin ölümü ile aile şirketi niteliğindeki servis şirketinin işleyişinde onun **bedeni ve fikri katkısı ile sağladığı gelir (kazanç) ortadan kalkmış**, servis şirketi faaliyetine devam ettiğinden kazanç tamamen ortadan kalkmamıştır. Bu nedenle şirketin işleyişine **destegin fikri ve bedeni katkısı** gözetilerek destegin kazancının belirlenmesi gerekir.” (4.H.D.14.02.2002, 2001/10851-2002/1841) - “Destegin, bir şirkette pay sahibi olduğu, **destek yerine başka bir kişinin çalıştırılması durumuna göre** destekten yoksun kalma tazminatı hesaplanacağı” açıklanmıştır. (4.H.D.06.12.2001, 11942-12312) - “Çiftçilik ve besicilik yapan destegin bu işlerden **elde ettiği gelirlere göre değil**, onun salt bu işleri yapmasından dolayı **kişisel katkısı** belirlenip tazminat hesabının bunun üzerinden yapılması gerekir.” (4.H.D.15.01.2002, 12625-364) - “Nakliyecisi destegin çalışabilir durumda olan kamyonunun geliri ayrıca hesaba katılmaz. **Destegin bedeni ve fikri çalışması sonucu elde ettiği geliri** kuşkuya yer bırakmayacak biçimde belirlenerek destekten yoksun kalma tazminatı hesaplanmalıdır.” (4.H.D.13.06.2002, 4903-7347)

⁸ TTK.nun “sorumluluğun kaldırılmasına ve hafifletilmesine ilişkin şartların hükümsüzlüğü” başlıklı 766.maddesi: “Taşıma akdinde kanunun taşıyıcıya ve hususiyle faaliyetleri devletin iznine bağlı taşıma işletmelerine yüklediği mesuliyetlerin önceden hafifletilmesi veya kaldırılması neticesini doğuran bütün kayıt ve şartlar hükümsüzdür. Bu kayıt ve şartların işletme nizamnamelerine, umumi şartnamelere, tarifelere veya bunlara benzer diğer vesikalara konulmuş olması halinde de hüküm aynıdır.”

4925 sayılı Karayolu Taşıma Kanunu'nun “Sorumluluk ve Sigorta” bölümünün “Tazminatın azaltılması veya kaldırılması sonucunu doğuran haller” başlıklı 20.maddesi: “Sigorta sözleşmesinden veya sigorta sözleşmesine ilişkin kanun hükümlerinden doğan ve tazminat yükümlülüğünün kaldırılması veya miktarının azaltılması sonucunu doğuran haller hak sahiplerine karşı ileri sürülemez.”

2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun 111/1.maddesi: “Bu kanunda öngörülen hukuki sorumluluğu kaldıran veya daraltan anlaşmalar geçersizdir.”

örneklerine bakarak, “cenaze ve defin giderleri”nin Taşıma Sigortası kapsamında olduğu sonucuna varıyoruz.⁹

B) BEDENSEL ZARARLARDA

Genel Şartlar A.3.2 maddesinin başlığı her ne kadar “sakatlık teminatı” ise de, madde içeriğinde “Kaza, yolcunun derhal veya kaza tarihinden itibaren iki sene zarfında **geçici veya daimi surette** sakatlanmasına sebebiyet verdiği takdirde, tıbbi tedavinin sona ermesi ve sakatlığın kesin olarak tespiti sonucunda saptanan sakatlanma tazminatını karşılar” denilmesine göre, **yolcunun yaralanması** nedeniyle ödenecek tazminat türleri:

- Sürekli işgöremezlik (kalıcı sakatlık) nedeniyle çalışma gücü ve kazanç kaybı,
- Geçici işgöremezlik nedeniyle iş ve kazanç kaybı olacaktır.

Şimdi bunları ayrı ayrı gözden geçirelim:

1- Sürekli işgöremezlik (kalıcı sakatlık) durumu

Bunu da ikiye ayırmak gerekmektedir:

a) Kazadan hemen sonra “kalıcı sakatlık” durumu ortaya çıkmışsa, örneğin kaza geçiren yolcu bir organını yitirmişse, sigortaya tazminat için başvurduğunda yapılması gereken, onu yetkili Sağlık Kurullarından birine göndermek ve sakatlık oranını belirleyen bir rapor almaktır. Bu konuda kamu hastanelerinin ve Tıp Fakülteleri sağlık kurullarının başvuruları geri çevirmemeleri için yasal veya yönetsel düzenlemeler yapılmalıdır. Ayrıca, mahkemeler de “Değişik-İş” kapsamında, araç hasarı tespitleri gibi, beden hasarı tespiti de yapmalıdırlar. Bu konuda yasal bir engel olmadığı gibi, hukuksal yarar da vardır. Hem böylece, sigorta şirketinden zararın karşılanması durumunda, artık dava açılmayacak, mahkemelerin iş yükü azalmış olacaktır.

b) Kalıcı sakatlık durumu, uzun bir tedavi sonrasında ortaya çıkacaksa, o zaman tedavinin sonuçlanması beklenecektir. Bekleme süresi Genel Şartlar’da “iki yıl” olup, bu süre BK. 46/2.maddesindeki süreye denk düşmektedir. Unutmamalı ki, bu iki yıllık süre, kaza sonucu yaralanmaya bağlı olarak kalıcı sakatlığın ortaya çıktığı süre olup, dava açma (zamanaşımı) süresi değildir. Daha açık bir deyişle, kaza gününden sonraki iki yıl içinde ortaya çıkan ve kesin saptanabilen “kalıcı sakatlık” için, dava açma (zamanaşımı) süresi, 4925 sayılı Karayolu Taşıma Kanunu’nun 24. maddesi ile Genel Şartlar C.7 maddesine ve bu maddelerin yollanmasıyla 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 66. maddesine göre (8) ve (15) yıldır.

2- Geçici işgöremezlik durumu

Kaza geçiren yolcunun, kalıcı sakatlık durumu söz konusu olmayıp, bir süre tedavi görmesi, iyileşinceye kadar çalışamaması ve bu yüzden iş ve kazanç kaybına uğramış bulunması “geçici işgöremezlik”tir. Yargıtay kararlarında buna “mesleki işten kalma süresi” denilmektedir.¹⁰

Geçici işgöremezlik durumunun, sigorta kapsamında olmadığı gibi yaygın bir kanı olup, bu tür zararlar, araç hasarlarında söz konusu “kazanç kaybı” ile karıştırılmakta; mesleki

⁹ Yargıtay 11.HD. 01.07.2004 gün E.2003/13073 K. 2004/7383 sayılı kararı buna örnek olup, bu kararda özetle: “Defin giderleri ve cenazenin taşınma masraflarından oluşan zarardan, Zorunlu Sorumluluk sigortacısı da ölüm teminatı nedeniyle sorumludur. Defin giderlerinin sigorta poliçesi kapsamında olmadığı gerekçesiyle bu istemin sigorta şirketi yönünden reddi hatalıdır. (Yargı Dünyası, Kararlar özel sayısı, 2004-Eylül/Ekim, sf.136)

¹⁰ Bu konuda geniş bilgi edinmek isteyenler, Geçici İşgöremezlik Zararları ve Tedavi Giderleri” adlı kitabımızdan yararlanabilirler.

işten kalma süresindeki kazanç kayıplarına ilişkin istekler sigorta şirketlerince geri çevrilmiştir. Oysa bu yanlıştır. Genel Şartlar'da açıkça “geçici” sakatlanma denilmiş ve bu durum sigorta kapsamında sayılmıştır.

Yargıtay'ın bu konudaki görüşleri kesindir. Taşımacı veya işleten “geçici işgöremezlik” zararlarından sorumlu olduklarına ve sigortacı da bu sorumluluğu belli bir oranda üzerine almış bulunduğu göre, kaza geçiren yolcunun iyileşme süresi içerisindeki “kazanç kayıplarından” veya her türlü maddi zararlarından sigortacı da sorumludur ve bu tür tazminat isteklerini yerine getirmek zorundadır.

Yargıtay'ın doğrudan sorumluluk sigortalarıyla ilgili bir kararında “Trafik kazası sonucu uğranılan maddi zarar sebebiyle, **kişinin işinden ve gücünden kaldığı süre içinde oluşan gelir kaybından** zorunlu mali sorumluluk sigortacısı sorumludur” denilerek bu konuya, sigortacı yönünden, açıklık getirilmiştir.¹¹

3- Beden gücü kayıplarına ilişkin zararların “tazminat” olarak hesaplanmasında gözetilecek ilkeler

Tazminat hesaplarında, daha önce de belirttiğimiz gibi, hukuksal değerlendirme önemli olup, anlaşmazlıklar yargıda çözümleneceğine göre, Yargıtay'ın ilke kararları doğrultusunda değerlendirme yapmak gerekmektedir. Bunlardan başlıcaları aşağıda özetlenmiştir:¹²

a) Beden gücü kaybına uğrayan kişinin işgöremezlik zararı, öncelikle meslek ve kazanç durumuna göre değerlendirilecek; kazancı belli ise gerçek kazançlara göre, gerçek kazancı belirlenemiyorsa eşdeğer kazançlara göre tazminat hesaplanacaktır.

b) Sakat kalan kişinin kazanç yoksunluğu veya kazançlarında bir azalma olmasa bile, aynı kazancı elde ederken yaşlılarına göre ve sakatlığı oranında daha fazla güç (efor) sarfedeceği öğretide ve Yargıtay kararlarında kabul edilmiş bulunmakla, aynı biçimde tazminat hesabı yapılacaktır.¹³

c) Kaza sonucu sakat kalan çocukların ilerde çalışma yaşamına atıldıklarında sakatlıkları oranında zorlanacak olmaları nedeniyle, şimdiden meslekleri belli olmadığından, yasal asgari ücretler üzerinden işgöremezlik tazminatı hesaplanacaktır.

d) Ev kadınları ile ev hizmetlerine katılan öteki aile bireyleri, ev işlerini yaparlarken, birbirlerine yardım ve hizmet ederlerken sakatlıkları oranında zorlanacaklarından, yaşam süreleri ve yasal asgari ücretler üzerinden ve işgöremezlik tazminatı hesaplanacaktır.¹⁴

¹¹ Yargıtay 11.HD. 13.07.2006 gün E.2005/7645 K.2006/8319 sayılı kararı (İBD.2007/1-290)

¹² Bu konuda geniş bilgi için : Cana Gelen Zararlarda Tazminatın Ölçüsü ve Kazanç Kaybı adlı kitabımızdan yararlanılabilir.

¹³ Bu konuda Yargıtay kararlarından örnekler: “Beden gücünün belli oranda yitilmesi durumunda, fazla efor yüzünden tazminat gerekir.” (4. HD. 18.12.1974, 5619-17011) –“Meslek hastalığına yakalanan işçi aynı işte çalışsa bile, öbür işçilerden daha çok çaba harcayacağı asıldır.” (HGK. 27.03.1974, 1972/9-620 E. 1974/280 K.) –“Davacının maluliyet oranına göre sarfına mecbur olduğu fazla çabasının isteme hakkı vardır.” (9. HD. 09.12.1971, 19946-24125) –“İşçi, yitirilen beden gücü oranında fazla bir efor sarfedip gücünü zorlayarak işini fazla çaba ile görebileceğinden, bu yolda beliren zararını dahi isteyebilir.” (10. HD. 04.02.1977, 5614-730) –“Davacının eski görevinde kalsa dahi bu görevini yaparken, olaydan önce sarfettiği beden gücüne göre, kaybı oranında daha fazla bir güç harcayarak eski işini yürütebilmesinin sözkonusu olduğu durumlarda tazminat isteme hakkı vardır.” (4. HD. 30.05.1974, 4736-2900) – “Davacının olay sonunda beden gücünü kaybetmesine karşılık gelirinde bir azalma olmamışsa da, fazla bir gayret, güç (efor) göstereceğine göre öteki itirazların reddi gerekir. (4. HD. 10.04.1980, 2305-4710)

¹⁴ Ev kadınlarının ev hizmetlerini yaşam boyu yapacaklarına ve sakatlık tazminatının yaşam süresi gözetilerek hesaplanmak gerekeceğine ilişkin karar örnekleri: Ev kadınının yaşamı boyunca, ev işlerini ve hizmetlerini yürütürken, beden gücündeki eksilme nedeniyle fazla efor sarfetmesi karşılığı maddi tazminat ödetilmelidir. (15. HD. 20.10.1975, 3787-4103) - Ev kadınının çalışma gücündeki kaybın yaşam süresince devam edeceğinin

e) Bir işi, mesleği ve kazancı olmayan kişiler ile emeklilik çağını yaşayan ileri yaştaki kimseler, günlük yaşamlarını sürdürürlerken sakatlıkları oranında zorluk çekeceklerinden, onlar için de yasal asgari ücretler üzerinden işgöremezlik tazminatı hesaplanacaktır.¹⁵

C) TEDAVİ GİDERLERİ

Koltuk Sigortası Genel Şartları A.3.3 maddesi 3'üncü fıkrasında : “Tedavi giderlerinin başka sigorta sözleşmeleri ile teminat altına alınmış olması durumunda, söz konusu giderler öncelikle bu sigortadan karşılanır” denilmiş olmasına göre, kaza geçiren yolcu, öncelikle Koltuk Sigortasını yapan sigorta şirketine başvuracaktır; tedavi giderlerinin Koltuk Sigortası limitini aşması durumunda, ikinci sırada Taşıma Sigortası'na başvuracaktır.

Taşıma Sigortası Genel Şartları A.3.3 maddesine göre: “Kaza nedeniyle yaralanan yolcuların ilk yardım, muayene, kontrol veya bu yaralanmadan ötürü hastanede veya diğer yerlerdeki ayakta veya yatakta tedavi giderleri ile tedavinin gerektirdiği diğer giderleri karşılar.”

Tedavi giderleri konusunda, yukarıda “Koltuk Sigortası” bölümünde geniş açıklamalar yapıldığından, burada yinelemiyoruz.

VI-SİGORTACIYA BAŞVURU İÇİN GEREKLİ BELGELER

A) ÖLÜMLERDE

Taşıma Sigortasından yararlanacak olanlar, ölenin desteğinden yoksun kalanlar olduğundan ve bu tazminat türünün mirasçılıkla bir ilgisi bulunmadığından, sigortacıya başvururken verilmesi gereken belgeler şunlar olacaktır:

- 1- Kaza tutanakları ve olayla ilgili belgeler, sürücülerin ve tanıkların ifadeleri
- 2- Kazaya karışan araçların ruhsatnameleri ile sürücü belgelerinin foto-kopileri
- 3- Savcılık soruşturması fezleke veya takipsizlik kararı (*)
- 4- Ceza davası açılmışsa duruşma tutanağı (*)
- 5- Otopsi (ölü muayene) raporu
- 6- Ölen yolcunun bileti (*)
- 7- Ölenin ve desteğinden yoksun kalanların nüfus bilgileri
- 8- Ölenin yaptığı iş, mesleği ve kazancı hakkında bilgiler ve belgeler
- 9- Vekille başvurularda gerekli yetkileri içeren vekâletnameler.

kabülü gerekir. (19. HD. 14.10.1993, 7605-6582) - Trafik kazasında yaralanan ev kadınının ölüm tarihine kadar çalışacağı kabul edilerek tazminat hesaplanmalıdır. (11. HD. 27.06.1996, 3356-4735) - Davacının emeklilik yaşından başlayarak yaşam süresi sonuna kadar geçecek pasif dönemde “ev kadını” olarak yaşamını sürdüreceği ve sakatlığı oranında fazla güç harcayacağı kabul edilerek asgari ücret baz alınmak suretiyle pasif dönem zararının uzman bilirkişiye hesaplanması gerekir. (19. HD. 03.10.1995, 1076-7783)

¹⁵ İleri yaşta ve emeklilik çağındaki kişilerin günlük yaşamlarını sürdürürlerken sakatlıkları oranında zorlanacak olmaları nedeniyle bir tazminat hesabı yapılmak gerekeceğine ilişkin karar örnekleri: Davacı yaşadığı sürece maluliyeti nedeniyle daha fazla güç (efor) sarf edecektir. (4.HD.28.12.1998, 7858 E. 10906 K.) - Beden gücü kaybına uğrayan davacı, emeklilik döneminde de daha fazla güç sarfederek yaşamını sürdüreceğinden, pasif dönem için de zarar hesabı yapılmalıdır. (4.HD.14.02.2002, 2001/10857 E. 2002/1844 K.) (4.HD.14.02.2002, 2001/10857 E. 2002/1844 K.) - Davacının beden gücü kaybı nedeniyle tazminatı hesaplanırken emeklilik (pasif) dönem zararı üzerinde de durulmak gerekir. (11.HD.19.02.2001, 2000/10331 E. 2001/1305 K.) - Davacı beden gücü kaybı nedeniyle pasif dönemde de daha fazla efor sarf ederek yaşamını sürdürecektir. Bu nedenle, pasif dönemin de hesaplamada gözetilmesi gerekir. (21.HD. 07.07.2004, 6281 E. 6772 K.)

Yolcunun, kazanın oluşunda bir kusuru bulunmadığı tutanaklardan açıkça anlaşılabilirse, kusur raporuna gerek bulunmadığı gibi, Savcılık soruşturmasının sonuçlanması ve ceza davasının açılması beklenmemelidir. Ancak, sigortaya başvuru sırasında, soruşturmalar ileri bir aşamaya gelmişse ve ceza davası açılmışsa, bunlara ilişkin belgelerin de eklenmesi yararlı olur.

Ölen yolcunun bileti kaybolmuşsa, aranıp da bulunamıyorsa ya da yolcu taşıta binerken bilet verilmemişse, haksahiplerinin Taşıma Sigortasından tazminat alamayacakları gibi bir sonuca varılamaz. Çünkü, yasalarda biletten söz edilmekte ise de, taşıma sözleşmesi bir şekle bağlı değildir. 4925 sayılı Kara Taşıma Kanunu'nun 6. maddesinde “ Yolcu taşımaları biletsiz veya taşıma sözleşmesiz yapılamaz” denilerek biletin koşul olmadığı vurgulanmış ve taşıma sözleşmesi için bir şekil önerilmemiştir. Öte yandan Türk Ticaret Kanunu'nun 1.maddesinde “Türk Ticaret Kanunu, Türk Medeni Kanununun ayrılmaz bir cüzüdür” denilerek Borçlar Kanunu'na yollamada bulunmuş olmakla, B.K. 11.maddesi 1.fikrasındaki “sözleşmenin geçerliği, yasada tersine kural bulunmadıkça, hiçbir biçime bağlı değildir.” hükmüne dayanarak, taşıma sözleşmesinin bir biçimi ve koşulu bulunmadığını söyleyebiliriz. Taşıma ilişkisi çok çeşitli biçimlerde kurulmaktadır. Örneğin, yolculuk sırasında sürücünün ve yardımcı kişilerin (elden ücret alarak) taşıta aldığı kişi de “yolcu” sıfatını kazanmaktadır. Ancak, bilet, taşıma sözleşmesinin biçim koşulu değilse de, hak aramada önemli bir kanıttır.¹⁶

Yolcunun biletsiz olması veya biletin kaybolması durumunda, kaza sırasında otobüste “yolcu” olarak bulunduğu her biçimde kanıtlanabilir. Bu konuda tanık dinletilebilir. Sürücünün ve yardımcılarının bilgisine başvurulabilir. Savcılık iddianamesinde, fezlekede, duruşma tutanaklarında ölenler arasında adı bulunan kişiler için, artık, fazla araştırmaya gerek yoktur.

B) YARALANMALARDA

Otobüste yolcu iken bedensel zarara uğrayan kişilerin Taşıma Sigortasından yararlanabilmeleri için başlangıçta sigortacıya vermeleri gereken belgeler şunlardır:

- 1- Kaza tutanakları ve olayla ilgili belgeler, sürücülerin ve tanıkların ifadeleri
- 2- Kazaya karışan araçların ruhsatnameleri ile sürücü belgelerinin foto-kopileri
- 3- Savcılık soruşturması fezleke veya takipsizlik kararı (*)
- 4- Ceza davası açılmışsa duruşma tutanağı (*)
- 5- Yolcunun bedensel zarara uğradığını gösteren Adli Tabip Raporu
- 6- Yolcu bileti (*)
- 7- Yaralı yolcu bir hastaneye yatırılmışsa buna ilişkin bilgiler
- 8- Yaralı yolcu taburcu edilmişse tedavi belgeleri
- 9- Nüfus (kimlik) bilgileri
- 10- Yolcunun yaptığı iş, mesleği ve kazancı hakkında bilgiler ve belgeler

Yukarda belirttiğimiz gibi, erken başvurularda, olay ve zarar, kaza tutanaklarından açıkça anlaşılabilirse, Savcılık soruşturmasının sonuçlanması ve ceza davasının açılması beklenmemelidir. Ancak, Savcılık soruşturması ileri bir aşamaya gelmişse ya da ceza davası açılmışsa, buna ilişkin belgelerin de başvuru yazısına eklenmesi yararlı olur, duraksamaları ortadan kaldırır. Gene yukarda belirttiğimiz gibi, yolcunun kusura katılımı olmadığı, kaza tutanaklarından açıkça anlaşılabilirse, kusur raporuna gerek yoktur.

¹⁶ 11. HD.13.11.1980, 4423-5256 sayılı kararına göre “Yasalarımızda, taşıma sözleşmesinin geçerliği açısından her hangi bir biçime bağlılık koşulu öngörülmemiştir. Yolcu bileti, taşıma sözleşmesinin varlığı konusunda önemli bir kanıttır. G.Eriş, age., sf. 32, no: (30) – Ayrıca 11.HD.19.02.1981 gün 313-672 sayılı, 08.12.1994 gün 5411-9435 sayılı, 06.07.1995 gün 3568-5751 sayılı, 29.02.1996 gün 8276-1215 sayılı kararları.

Bilet konusunda da, yukardaki açıklamalarımızı şöyle özetleyebiliriz: Yolcunun bileti yoksa veya kaybolmuşsa, bu durum, Taşıma Sigortası'ndan yararlanmaya engel değildir. Bilet, taşıma sözleşmesinin biçim koşulu olmayıp, yalnızca hak aramada kanıtlardan biridir. Kaza geçiren yolcu, olay sırasında taşıtta "yolcu" olarak bulunduğunu her biçimde kanıtlayabilir, tanık dinletebilir, taşımacı ile sürücü ve yardımcılarının bilgisine başvurulmasını isteyebilir. Eğer, kaza tutanaklarında yolcunun adı geçiyorsa ve kaza sırasında taşıtta bulunduğu açıkça belli ise, bileti olup olmadığının araştırılması gereksizdir.

Sigortacıya başvuran yolcunun belgeleri yeterli ise, sigortaca hemen bir yetkili Sağlık Kuruluna sevki ile sakatlık raporu alınmalı ve tazminatı ödenmelidir.

Eğer yolcu henüz tam iyileşmemişse, bedensel zararında zaman içinde değişmesi ve gelişmesi beklenen bir durum varsa, kuşkusuz, tedavinin tamamlanması ve yolcunun sağlık durumunun bütünüyle açıklığa kavuşması ve bunun sonucu sakatlık oranının belirlenmesine yeterli bilgilerin birikmesi ve olgunlaşması beklenecektir. Bu konuda, Sigorta Genel Şartları'nın A.3.2 maddesinde: "Kaza, yolcunun derhal veya kaza tarihinden itibaren iki sene zarfında geçici veya daimi surette sakatlanmasına sebebiyet verdiği takdirde, tıbbi tedavinin sona ermesi ve sakatlığın kesin olarak tespiti sonucunda saptanan sakatlanma tazminatını karşılar" denilerek Borçlar Kanunu 46/2. maddesine koşut bir düzenlemeye yer verilmiştir.

VII-TAZMİNATIN ÖDENME SÜRESİ VE GEÇ ÖDEMENİN YAPTIRIMI

Genel Şartlar B.4 maddesine göre: "Sigortacı, B.3. maddesindeki belgelerin eksiksiz olarak, şirketin merkez veya kuruluşlarına iletildiği tarihten itibaren **sekiz iş günü içinde**, poliçedeki teminat tutarları dahilinde öder. Tazminatın bu süre içinde haklı neden olmaksızın ödenmemesi halinde, sigortacı temerrüde düşmüş olur ve ödenmemiş tazminat tutarına yasal temerrüt faizi uygulanır. Temerrüt faizi teminat limiti içinde yapılmış ödeme sayılmaz."

VIII-SİGORTACININ ÖDEYECEĞİ TAZMİNAT TUTARI

1- Hesaplanan tazminat tutarı poliçe limitini aşıyorsa, sigortacı **poliçedeki tutarın tamamını** ödeyecektir.

2- Borçlar Yasası m. 44/1'e göre, ölen veya bedensel zarara uğrayan kişinin kusuru varsa, **kusur oranına göre indirim**, sigortacının sorumlu olduğu tazminat limiti üzerinden değil, **zararın tamamı üzerinden** yapılacaktır. Zararın tamamı üzerinden kusur indirimi yapılmasına karşın, tazminat tutarı gene de poliçe limitini aşıyorsa, sigortacı tam ödeme yapmak zorundadır.¹⁷

3- Zarar görenin kusuru yoksa ve sorumlular birden fazla ise, ortaklaşa ve zincirleme sorumluluk gereği, zarar gören, tazminatın tamamını dilediği sorumludan isteyebilecektir. Başka bir deyişle, sorumluların her biri "**tazminatın tamamını**" ödemekle yükümlüdürler. Bu konuda, yani ortaklaşa ve zincirleme "tam sorumluluk" konusunda **sigortacının** ayrıcalıklı bir durumu yoktur. Çünkü, Borçlar Kanunu'nun 50-51 ve 141-142 maddeleri ile 2918 sayılı KTK m.88'e göre ortaklaşa ve zincirleme sorumluluk yönünden işleten ile sigortacı arasında bir ayırım yapılmamıştır. Bu nedenle:

a) Sorumluluk sigortalarında sigortacı, taşımacının ve işletenin sorumluluğunu (poliçedeki limite kadar) üstlenmiş bulunmakla, zarar sorumlularının birden fazla olduğu

¹⁷ Yarg. 11. HD. 18.12.1989 gün ve 88/9880 E. 89/7268 sayılı kararı (I. Ulaş, a.g.e. sf.602) - Geçmişte bazı sigorta şirketlerinin, sigortalısının kusur oranını, zarar tutarına değil de, poliçe limitine uygulayarak ödeme yaptıklarını, bu konuda bilgi sahibi olmayan kişilerin aldatıldığını gözlemledik. Ne yazık ki, yalnız sıradan yurttaşların değil, avukatların da bu konuda bilgi eksikliği, zarar gören kişilere eksik ödeme yapılması sonucunu doğurmuştur.

durumlarda, sigortacı, sigortalısının kusur oranına göre değil, poliçedeki sınırı aşmamak üzere “tam” tazminat ödemekle yükümlüdür.

b) Öte yandan, sigortacının kusura göre sorumlu tutulması, 4925 sayılı Karayolu Taşıma Kanunu'nun 20.maddesine ve 36.maddesinin yollamasıyla 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun 85-86 ve 95.maddelerine de aykırıdır. Yasalardaki hükümlere göre “Sigorta sözleşmesinden veya sigorta sözleşmesine ilişkin kanun hükümlerinden doğan ve tazminat yükümlülüğünün kaldırılması veya miktarının azaltılması sonucunu doğuran haller zarar görene karşı ileri sürülemez.”

c) Sigortalısının kusuru söz konusu olmaksızın sigorta tazminatını ödeyen sigortacı, kazaya karışan diğer sorumlunun kusuru oranında ona ve sigortalısına karşı dönme (rücu) hakkını kullanabilir. (B.K. m.146-147)

4- Yasal düzenlemeler böyle olmakla birlikte, yıllardan beri yanlış bir uygulama sürdürülmekte; sigortacı, sigortalısının kusuru oranında tazminat ödemektedir. Dahası yargı kararlarında da bu yanlışlık yapılmakta; bunun farkında olunmadığı içindir ki kararlar temyiz edilmemekte, Yargıtay denetiminden geçmemektedir. Bu yüzden, Borçlar Yasası'nın ortaklaşa zincirleme sorumluluk hükümlerinin sigorta şirketlerine uygulanmayacağı yanlışlığı sürüp gitmektedir.

Bu konuyu, ileride Trafik Sigortası bölümünde yeniden ele alacağız ve Yargıtay kararlarından örnekler vereceğiz.

IX-SİGORTACININ ARDILLIĞI VE RÜCU HAKKI

Bu konuda, yukarıda, Koltuk Sigortası'nda yapılan açıklamalar burada da aynen geçerli olduğundan yinelemiyoruz.

X-TAZMİNAT ÖDENMESİNDE ÖNCELİKLİ SİGORTA

Taşıma Sigortası Genel Şartları B.8 maddesine göre: “Meydana gelen zarar öncelikle bu sigortadan karşılanır. Sigorta sözleşmesinin hiç yapılmamış olması, yapılmış fakat geçersiz hale gelmiş olması, süresinin bitmiş olması veya meydana gelen zararın bu sigorta teminatlarının üzerinde bulunması halinde teminatların üzerinde kalan kısım için; sırasıyla 13/10/1983 tarih ve 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununa göre yapılması zorunlu olan mali sorumluluk sigortasına ve varsa ihtiyari mali sorumluluk sigortasına başvurulur.”

Genel Şartlardaki bu açıklama yasa gereği olup, 4925 sayılı Karayolu Taşıma Kanunu'nun 19.maddesi son fıkrasında, yolcuların zararlarının “öncelikle” **Taşımacılık Sigortası**'ndan karşılanacağı, bu sorumluluk sigortası ile karşılanamayan zararlar için 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'na göre yapılması zorunlu **Mali Sorumluluk (Trafik) Sigortası**'na başvurulacağı hükmü yer almıştır. Her iki sigorta türünün de yetersiz kalması durumunda, eğer motorlu araç işleten ayrıca KTK 100.maddesinde yer alan “**İsteğe Bağlı Sorumluluk Sigortası**” da yaptırmışsa, yolcu en son buna başvuracak ve bundan da yararlanabilecektir.

XI-KARAYOLU TAŞIMA SİGORTASINDA ZAMANAŞIMI

1- Zamanaşımı süreleri

4925 sayılı Karayolu Taşıma Kanunu'nun “**Tazminat ve Sigorta**” başlıklı üçüncü kısım ikinci bölümünde yer alan “**zamanaşımı**”na ilişkin 24. maddesine göre:

“Bu Kanuna göre yapılan sorumluluk sigortası sözleşmelerinden doğan her türlü tazminat davası, hak sahibinin zararı ve tazminat yükümlüsünü öğrendiği tarihten itibaren iki yıl ve her halde zarara neden olan olay tarihinden itibaren on yıl sonra zamanaşımına uğrar.”

“Dava, cezayı gerektiren bir fiilden doğmakta ve Türk Ceza Kanununda bu fiil için daha uzun bir zamanaşımı süresi öngörülmekte ise tazminat davasında bu ceza zamanaşımı uygulanır.”

Taşıma Sigortası Genel Şartları'nın “zamanaşımı” ile ilgili C-7 maddesi, 4925 sayılı Karayolu Taşıma Kanunu'nun 24.maddesindeki gibidir. Buna göre:

“Sigorta sözleşmesinden doğan her türlü tazminat davası, hak sahibinin zararı ve tazminat yükümlülerini öğrendiği tarihten itibaren iki yıl ve herhalde zarara neden olay tarihinden itibaren on yıl sonra zaman aşımına girer.”

“Dava, cezayı gerektiren bir fiilden oluşmuşsa ve Türk Ceza Kanununda bu fiil için daha uzun bir zaman aşımı süresi öngörülmekte ise tazminat davasında bu zaman aşımı dikkate alınır.”

Yasadaki ve Genel Şartlardaki bu açıklamalara göre, zamanaşımı süreleri, yalnız maddi zarar ve tedavi giderleri yönünden, öğrenme gününden başlayarak (2) yıl ve her halde (10) yıl; ölüm ve bedensel zararlarda 5237 sayılı Türk Ceza Yasası'nın 66'ncı maddesindeki sürelere göre bir veya birden fazla ölü varsa (15) yıl, bir veya birden fazla yaralı varsa (8) yıl, aynı olayda ölümlerle birlikte yaralılar da varsa, cezanın tekliği nedeniyle, yaralılara da (15) yıllık zamanaşımı uygulanacaktır.

2- Zamanaşımını kesen nedenler

4925 sayılı Yasa'nın 24. maddesi 3.fıkrasında ve Genel Şartlar C-7 maddesi 3. fıkrasında, zamanaşımının uygulanması yönünden dayanışmalı sorumlular arasında ayırım yapılmamış; “Sorumlu kişi hakkındaki zamanaşımını kesen sebepler, sigorta şirketi hakkında da uygulanır. Sigorta şirketi hakkında zamanaşımını kesen sebepler sorumlu kişi hakkında da uygulanır” denilmiştir.

3- Dönme (rücu) davalarında süre

4925 sayılı Yasa'nın 24. maddesi 4. fıkrasında ve Genel Şartlar C-7 maddesi 4. fıkrasına göre: “Bu sigortada, tazminat yükümlülerinin birbirlerine karşı rücu hakları kendi yükümlülüklerini tam olarak yerine getirdikleri ve rücu edilecek kimseyi öğrendikleri günden başlayarak iki yılda zaman aşımına uğrar.”

XII-FAİZ

Genel Şartlar B.4 maddesinde “yasal temerrüt faizi” denilmiş ise de, bundan anlaşılması gereken “ticari” temerrüt faizi (avans faizi) olmalıdır. Çünkü, yolcu taşıma ve sigortalama ticari bir iştir.

XIII-YETKİLİ MAHKEME

Taşıma Sigortası Genel Şartları C.8 maddesine göre: “Sigorta sözleşmesinden doğan anlaşmazlıklar nedeniyle sigortacı aleyhine açılacak davalarda yetkili mahkeme, sigorta şirketinin merkezinin veya sigorta sözleşmesine aracılık yapan acentenin ikametgahının bulunduğu yerdeki; sigortalı aleyhine açılacak davalarda ise davalının ikametgahının bulunduğu yerdeki ticaret davalarına bakmakla görevli mahkemedir.”

www.TazminatHukuku.com